

rine taraftar değildi. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de aynı fikri görmekteyiz (9).

İslâmda tedrisat, ilk olarak Mekke'de başlamış olmasına rağmen İslâmî ilimlerin menşei teşkil eden ilk dersler, Medine'de verilmişti. "İlk ders yeri Medine'deki Mescid-i Nebevî'dir denilebilir. Kibârüs-Sahabe" ve "tabiin" burada Hadisleri dinlemek suretiyle ilk dersleri gördüler. Bunlardan, Maliki Usul-i Fıkh'ı doğdu. Gazalî, Fatihat-ül Ulûm'da bu ilk cami derslerinden bahsediyor (10)."

Hız. Peygamber ders halkaları teşkil edip ders verdiği gibi yazı öğrenmeyi, ilmi, yalnız dinleyip ezberlemek suretiyle değil; kaydetmek suretiyle de muhafaza etmeyi daima tavsiye etmiştir.

Meselâ: Abdullah b. Amr' bir gün sormuş: "Ya Rasûlullah ilmi kayd edeyim mi?" O da evet demiş. İlmün kaydı nedir? diye sorduğunda: Onu yazmaktır demiş (11).

Ayrıca, Hammâm b. Münebbih' diyor ki: "Ebu Hureyre'den işittim. O, Abdullah b. Amr hariç, sahabe'den hiçbir kimse benim kadar Hadis bilmiyordu. Çünkü, Abdullah yazardı, ben ise yazamazdım" demiştir (12).

Hız. Peygamber devrinde, öğretim ve eğitim, yalnız cami içerisinde kalmamış, evlerde ve açılan mekteplerde de bu işe devam edilmişti.

Bedir muharebesinden sonra müslümanlar tarafından esir alınan zenginlerden, 4000 dirhem fide alınarak memleketlerine iade edildiler. Fakir esirleri ise, Medine'li 10 çocuğa okuma yazma öğretilmeleri karşılığında serbest bırakıldılar (13).

Bu öğretim işi mescidde olmadığına göre bir mektepte olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Ebu Âmir-i Süleym'in şu rivâyeti de yine bir mekteb'in olduğuna iyi bir delil sayılabilir.

"Medineye esir olarak götürüldüğüm zaman, Medine mektebine kabul olunmuştum, Muallim benden bir M: (Mim) yazmamı istedi. Ben de yazamadım. O, (mim'in gözünü öküz'ün gözü gibi yuvarlak yap) dedi (14)."

Vakidiye göre; Abdullah b. Ümî Mektum, Medine'de "Dar el-Kur'ra" da oturuyordu (15).

Abdullah b. Mes'ud da her hafta Perşembe günleri islâmî bilgiler hakkında ders veriyordu (16).

Hız. Peygamber devrinde, onun eshabından, Kur'an-ı Kerimi yazanlar vardı. Birçok anlaşmalar, hükümdarlara ve valilere gönderilen mektuplar, sahifeler halinde yazılmıştı.

Hudeybiye anlaşması (17), Necaşi, Mukavkıs, Heraklius, Kırsâ ve Münzir'e gönderilen mektuplar (18) bun'ardandı.

Hız. Ebubekir'in; "Farızatü's-Sadaka" sı, Hz. Ali'nin "Sahifesi" İbni Abbas'ın "Elvâh" ı, Enes b. Malik'in "Mecall" veya "Kütüb" ü hep ilk zamanlarda yazılmış eserlerdir (19).

Kur'an-ı Kerimi toplayıp yazanlar da: Ali b. Ebi tâlib Sa'd ibni Ubeyde b. Numan, Ebu Derdâ, Muaz İbni Cebel, Ebu Zeyd Sabit b. Zeyd, Übey b. Ka'b, Ubeyd b. Muaviye b. Zeyd (20) idiler.

Hız. Peygamber'in kâtipliğini yapanlar Mekke'de Abdullah b. Sa'd, Ebisarh, Osman b. Affan, Şurahbil b. Hasene, Cüheyh b. Ebisalt, Halit, b. Said, Eban b. Said, El-Alâ b. el-Hadramî, Medine'de ise: Ubey b. Ka'b, Zeyd b. Sabit (21) Hanzala b. Ribah, Muaviye b. Ebu Sufyan idiler (22).

Ayrıca yazı bilen kadın ve erkekler de vardı. Kadınlardan; Beni Adiy'den Abdullah'ın kızı "Şefa" yazı biliyordu. Hız. Peygamberin zevcesi Hz. Hafsaya da öğretilmişti. Ukbe'nin kızı "Ümmü Gülsüm" Mikdad'ın kızı "Kerime", Hz. Aişe (yalnız okumasını) biliyorlardı.

Erkeklerden, vahy kâtipleri hariç yazı bilenler; Said b. Ubade, Münzir b. Amr, Rafi b. Malik, Useyd b. Hudeyr, Maan b. Adiy, Bısr b. Sa'd b. Rebi, Evs b. Havli ve Abdullah b. El-Munâfık idiler (23).

O halde, Medine devrinde ve Hız. Peygamberin vefatına kadar olan zaman içerisinde, Dinî Eğitim ve Öğretim sıklaşmış, yoğunlaşmış ve yayılmıştır. Esat b. Zürrâre'nin evi, Kuba Mescidi, Halid b. Zeyd'in evi Mescidi Nebevî, Hususî ve Kabile mescitleri, bazı evler ile, yazı, Kur'an-ı Kerim ve islâmî bil-

gileri öğrenmek için açılmış mektepler, bu ilmi faaliyetin merkezleri sayılabilir.

- (9) Tевbe: 122
 (10) Prof. H. Ziya Ülken - Eğitim Hareketleri dergisi, Haziran - 1961
 (11) el-Bağdâdi - Takyid-ül ilm, s., 98
 (12) Buhâri - Kitâb-ül-ilm.
 (13) Gazvetü Bedr'l-Kubra - Muhammed Ahmed - Beyrut 1966, sf. 236
 (14) M. Şibli - Asrı Saadet ter. c. 7, sf. 356
 (15) Hüsn el-Muhadara
 (16) Buhâri-Kitâb-ül-ilm, Bab. 12
 (17) Prof. M. Hamidullah - İslâm Peygamberi, sf. 163
 (18) Prof. M. Hamidullah - İslâm Peygamberi sf. 201, 205, 226, 237, 256
 (19) El-Bağdâdi - Takyid-ül-ilm
 (20) İni Nedim - Fihrist sf. 47
 (21) Hız. Peygamberin emri ile İbrani dilini ve yazısında öğrenmiştir.
 (22) Belazuri - Futuh'ül-Büldan, c. 2., sf. 387
 (23) Belazuri - Futuh'ül-Büldan c. 2., sf. 385-387.

— D U Â —

Meşakkatler, mezelletler,
 Bütün, hâb-ü hayâl olsun!
 Münâfıklar ve zâlimler,
 Ya kahr olsun, ya lâl olsun!

Yeter gör Yâ Hüda hecri;
 Karanlık boğar fecri..
 Unuttuk biz nedir hedri;
 İnayet kıl, hilâl olsun!

Vatan bizden cihâd ister;
 İlâhî bir murâd ister;
 Hayâsızlar fesâd ister;

Muvaffak bir cidâl olsun!
 Benim kârım ne Leylâ'dır;
 Ne zümrüddür, ne dünyâdır;
 Bu can her dem muheyyâdır!..
 Ko evlâd-ü ayâl olsun!

(Kolay, pek hoş!) gelir bâtil;
 Bilir, ukbâ nedir âkıl!..
 Ne işlersin behey gaafil?
 Musibetler misâl olsun!

Günâhım çok, sevâbım yok!..
 Suâlin çok, cevâbım yok!..
 Derim hâlâ —hicâbım yok— :
 (Hüdâ, lütfun, visâl olsun!)

Gözüm yoktur bu dünyâda!..
 O dem, Cahit gelir yâda,
 Deyin seng-i musallâda :
 (Benim hakkım helâl olsun!)

CAHİT ÖNEY